

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА

**КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, МІЖНАРОДНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА
БЕЗПЕКИ**

КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ З ДИСЦИПЛІНИ

Актуальні проблеми міжнародних відносин і глобального розвитку

рівень вищої освіти другий (магістерський)

спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії»

освітні програми «Міжнародні комунікації»,
«Міжнародна інформаційна безпека»
«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

спеціалізація _____

вид дисципліни обов'язкова

факультет Міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Укладач: д. н. з держ. упр., проф. Солових В.П.

1. Навчальний контент

Програма навчальної дисципліни «Актуальні проблеми міжнародних відносин та глобального розвитку» складена відповідно до програми підготовки за другим (магістерським) рівнем освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», освітні програми «Міжнародні комунікації», «Міжнародна інформаційна безпека» та «міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Дисципліна викладається на 1 курсі у 1 семестрі

Мета викладання навчальної дисципліни є – розкриття процесу формування та основних етапів розвитку сучасної системи міжнародних відносин

Основні завдання вивчення дисципліни є: Визначити концептуально-теоретичні та практичні аспекти зовнішньополітичної діяльності провідних держав світу у першій чверті XXI ст. Окреслити основні етапи формування системи міжнародних відносин в окреслений період. Проаналізувати основні вектори новітнього періоду розвитку сучасної системи міжнародних відносин.

Міжнародні відносини – сукупність економічних, політичних, ідеологічних, правових, дипломатичних та інших зв'язків між державами й системами держав, між головними соціальними, економічними, політичними силами, організаціями й громадськими рухами, які діють на світовій арені.

Основними суб'єктами міжнародних відносин є народи, держави, міждержавні об'єднання, регіональні та всесвітні політичні, економічні та інші урядові і неурядові організації та заклади. Вступаючи у стосунки з різними країнами та народами, кожен суб'єкт міжнародного права переслідує головну мету – створити сприятливі умови для свого розвитку. Досягнення її залежить від наявності у неї економічних факторів, збройних сил, потенціалу союзників та суперників, міжнародної ситуації та інших факторів.

Міжнародні відносини проявляють себе в різних типах, видах, станах. У радянській і східноєвропейській літературі їх класифікували, виходячи із класового критерію, розділяючи на такі типи: відносини панування й підкорення (у рабовласницькому, феодальному й капіталістичному суспільстві); співробітництва й взаємодопомоги (між “соціалістичними” країнами); перехідні відносини (між країнами, які розвиваються). Реальне міжнародне життя не вписувалося в таку схему, адже між капіталістичними країнами існували й існують відносини справжнього співробітництва, а між деякими “соціалістичними” країнами виникали серйозні протиріччя, навіть збройні конфлікти.

Нині більшість фахівців розділяє міжнародні відносини на два типи: 1) відносини, які ґрунтуються на балансі сил; 2) відносини, які спираються на баланс інтересів. Види міжнародних відносин розрізняють за суб'єктами, що приймають у них участь – міждержавні, міжнаціональні, міжблокові, міжпартійні, приватні та ін. За масштабом охоплення учасників – двосторонні, що виявляються у зовнішній політиці двох держав. За сферами суспільного життя – стратегічні, політичні, економічні, соціальні, культурні, дипломатичні, правові, ідеологічні, військові та ін. За характером протікання – співпраця, стабільні (нестабільні) зв'язки, ворожнеча, конфлікт, війна або мирне співіснування.

Міжнародні відносини розрізняють також за ступенем їхнього розвитку – високий, середній, низький. Рівні розвитку міжнародних відносин іноді визначають через такі поняття, як “регіональні”, “локальні”, “глобальні”. Регіональні – ті, що проявляються в особливостях розвитку держав окремих континентів та інших територіальних об'єднань. Локальні – такі, що охоплюють частину країн певного регіону. Глобальні (загальнопланетарні) – відбивають тенденції розвитку світового співтовариства. Крім того, з погляду принципу побудови міжнародних відносин деякі науковці виділяють – роз'єднаності народів та панування фізичної сили (стародавній світ та середні віки), політичної рівноваги у міжнародних відносинах, панування національності і права у міжнародних відносинах.

Стрижневим елементом міжнародних відносин є політичні відносини, які, взаємодіючи з іншими відносинами, своєрідно направляють їх. Головним суб'єктом міжнародних відносин

є держава. У сучасних умовах на міжнародній арені все активніше виступають і недержавні, неурядові організації, суспільно-політичні рухи, але їхня роль не може порівнюватись з роллю держав у міжнародних відносинах, особливо в політичних. Міжнародна політика – це дії суб'єктів політики щодо реалізації своїх інтересів на міжнародній арені.

Держави репрезентують на міжнародній арені суспільства в цілому, а не окремі соціальні групи або політичні організації. Такі важливі питання, як суверенітет, безпека, територіальна цілісність вирішує через свої структури тільки держава. Вона – єдиний загальнонаціональний інститут, що має легітимні повноваження здійснювати політику на міжнародній арені: укладати двосторонні й багатосторонні договори про співробітництво в певних сферах, оголошувати війну і т.п. Сукупна зовнішньополітична діяльність суверенних держав визначає всю світову політику.

Світова політика – це сукупна діяльність всіх суб'єктів міжнародного права стосовно владного забезпечення їх інтересів при вирішенні проблем, що виникають у сфері міжнародних відносин. Головним пріоритетом світової політики є вирішення глобальних проблем людства та збереження людської цивілізації.

Структурними елементами міжнародної політики є наступні:

1) Суб'єкти міжнародної політичної діяльності – національні держави, що мають легальні повноваження на проведення зовнішньої політики; міжнародні об'єднання регіонального, міжрегіонального та міждержавного характеру (СНД, ЄС, НАТО); міжнародні урядові організації та їх органи – ООН; політичні партії і між партійні об'єднання (Соцінтерн); суспільно-політичні організації та рухи.

2) Інтереси суб'єктів міжнародної політичної діяльності, які можуть співпадати, бути протилежними або не перетинатись, формуючи при цьому різні моделі взаємодії – співпраці, конфронтації, нейтралітету.

3) Міжнародні політичні відносини, механізм формування і функціонування яких включає три елементи – взаємовідносини суб'єктів і учасників, процес прийняття ними зовнішньополітичних рішень, способи вирішення міжнародних спорів та конфліктів. За характером виявлення спори можуть бути юридичними або політичними. За ступенем загрози – такі, що загрожують міжнародній безпеці або такі, що не загрожують міжнародній безпеці та миру. Врегулювання їх здійснюється або мирними засобами (переговори, посередництво, узгодження, арбітраж, судові вирішення та ін.) або із застосуванням політичної, економічної та військової сили.

4) Інститути принципи та норми, прийняті міжнародним співтовариством як регулятор поведінки та діяльності суб'єктів політики. Основними інститутами міжнародної політики вважаються органи центральної влади незалежних держав, їх міністерства закордонних справ, органи міжнародних зв'язків регіональних міждержавних і суспільних структур (союзів, коаліцій, блоків), Генеральна асамблея ООН, Рада безпеки та інші структури ООН, керівні органи партійних альянсів, наукових та релігійних організацій.

5) Міжнародна влада – специфічний вид впливу одних суб'єктів міжнародної політики на інші для реалізації своїх інтересів та блокування інтересів і дій інших. Її мають ООН, військово-політичні союзи, блоки та коаліції держав, суспільно-політичні рухи. Вона проявляється у формі здійснення міжнародного контролю за діяльністю різних суб'єктів міжнародного права; припинення їх небажаних дій умовами договорів та угод; пріоритетного розподілу фінансових та інших ресурсів; примус і покарання агресорів.

Спроби виявлення сутності міжнародної політики призвели до формування низки концепцій та підходів: силова концепція (Н. Макіавеллі, Ф. Ніцше, Г. Моргентау), прибічники якої вважають, що вона, як і будь-яка інша, виявляється у боротьбі за владу та політичне панування; концепція біологічної природи міжнародної політики (Платон, Т. Гоббс, Г. Бутель) акцентує увагу на егоїстичній природі людини, на її прагненні багатства, слави, на невідворотній політичній агресивності держав через вроджену агресивність людини; геополітична концепція (Р. Челлен, Ф. Ратцель, К. Хаусхофер, Х. Макіндер, А. Мехен, Л. Мечніков, М. Данилевський та ін.); концепція обумовленості міжнародної політики економічними та соціальними факторами передбачає визначальну роль у визначенні міжнародної політики існуючого способу виробництва та інтересів пануючого класу

суспільства (марксизм); багатофакторна концепція дозволяє більш достовірно судити про природу та зміст міжнародних політичних процесів.

Таким чином, міжнародні відносини являють собою те середовище, де реалізуються різнобічні інтереси народів, держав та інших суб'єктів світової політики. У свою чергу, світова політика визначається умовами конкретної історичної ситуації, в якій перебуває світове співтовариство і здійснює суттєвий вплив на зміст міжнародних відносин.

Вестфальська система міжнародних відносин

У процесі розвитку системи міжнародних відносин виокремлюється кілька етапів, відмінних за змістом, структурою, характером взаємовідносин між її складовими компонентами. Кожен з цих етапів послідовно проходив фази становлення, консолідації, стійкого розвитку, кризи і розпаду. Ці етапи являють собою типи структурної організації системи, що розвиваються за власним алгоритмом, характерним для даної історичної епохи.

Вестфальську систему міжнародних відносин встановлено по закінченні Тридцятирічної війни в Європі (1618-1648 рр.) між німецькими протестантськими князями з одного боку, й католицькими князями та імператором – з іншого, яка перетворилася з внутрішньогерманської на загальноєвропейську. Проти габсбурзького альянсу (іспанські та австрійські Габсбурги, католицькі князі Німеччини, за сприяння Папи Римського і Польщі) виступила коаліція : німецькі протестантські князі, Франція, Швеція, Данія, підтримувані Голландією, Великою Британією та Росією.

Початок формування Вестфальської системи було покладено Вестфальським миром, укладеним 24 жовтня 1648 р. у формі двох договорів, підготовлених на двох конгресах, що відбувались у містах Вестфалії – Мюнстері й Оснабрюці.

Статті Вестфальського миру зафіксували нове співвідношення сил, яке склалося в Європі. Вестфальський мир фактично санкціонував розпад Священної Римської імперії германської нації на 355 самостійних держав. Відтоді за ґрунтовну форму політичної організації суспільства править "державна-нація", а домінуючим принципом міжнародних відносин стають засади національного суверенітету.

Вестфальською системою встановлено баланс сил великих держав, передусім Королівств Франції, Великої Британії, Швеції, а також Австрії та Речі Посполитої. Ця система відсунула на другий план Іспанію і Португалію.

Після Вестфальського миру змінилося співвідношення сил між європейськими країнами і Османською імперією на користь перших. Ця система не повною мірою враховувала інтереси Царства Російського і виключала Китай.

Основні характеристики Вестфальської системи міжнародних відносин:

- національна держава – основна форма політичної організації суспільства;
- національний (державний) суверенітет – головний принцип міжнародних відносин;
- ієрархія держав (слабкіші/могутніші);
- геополітична нерівність та система політичної рівноваги;
- встановлення чітких стабільних кордонів між європейськими державами.
- формування євроцентристського світу. Вестфальська система спочатку не мала глобального характеру, охоплювала Західну та Центральну Європу. Пізніше вона інтегрувала до сфери своєї дії Східну Європу, Росію, Середземномор'я, Північну Америку. Європейська історія почала перетворюватися на світову;
- головні силові центри Європи розгорнули боротьбу за поділ світу;
- кінець глобальної ізольованості цивілізацій та культур унаслідок Великих географічних відкриттів;
- розвиток капіталістичних відносин.

Після Французької Революції 1789-1794 рр. відбулося остаточне зміцнення системи національних держав, що продовжило і закріпило Вестфальську систему. На тому етапі держава постулювала себе гарантом безпеки своїх громадян і тим часом розвивала націоналізм як чинник-ствердження необхідності збігання єдності національної з політичною. Затверджувалася теорія "політичної легітимності", за якою національна держава має право на існування лише тоді, коли кордони країни збігаються з етнічними її межами.

Поряд з державою-нацією і закріпленням національного суверенітету в міжнародних відносинах закріплюється система політичної рівноваги – компроміс між принципами суверенітету і загального інтересу. У процесі функціонування Вестфальська система змушувала кожного з її учасників обмежувати свої експансіоністські наміри. Одним з головних засобів підтримки рівноваги були різноманітні види коаліцій.

Із встановленням Вестфальської системи відносини між країнами Заходу вперше отримали систематизацію. З певними модифікаціями вона проіснувала до 1939 р., тобто до початку Другої світової війни. Деякі елементи цієї системи продовжували діяти й у період Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин. Вестфальську систему міжнародних відносин поділяють на кілька етапів (або підсистем), об'єднаних спільними закономірностями, але відмінних за особливостями, характерними для конкретного періоду відносин між державами. Найчастіше виокремлюють кілька підсистем Вестфальської системи, які розглядаються як нібито самостійні: систему англо-французького суперництва і боротьби за колонії в XVII-XVIII ст.; систему "європейського концерту націй" або Віденського конгресу в XIX ст.; більш глобальну за географічними ознаками Версальсько-Вашингтонську систему між двома світовими війнами, Ялтинсько-Потсдамську систему.

Європейський концерт як система

Першою стійкою міжнародною системою став т.з. "європейський концерт", який сформувався на Віденському конгресі 1815 р. і пішов з історичної сцени фактично тільки після світових воєн двадцятого століття. Це найважливіший етап в історії міжнародних відносин, що зробив найсильнішу дію на сучасний світ. Основними рисами системи, що сформувалася, були наступні.

1. Розвиток міжнародних відносин залежав від дуже вузького круга - п'яти великих європейських держав. Взаємини Великобританії, Франції, Пруссії (Німеччині), Росії, Австрії (Австро-Угорщині) визначали стан справ на світовій арені. Позаєвропейські держави, так само як і малі європейські держави перетворилися до цього часу з суб'єктів в об'єкти безумовно європоцентричної системи міжнародних відносин.

2. Інтереси усіх великих європейських держав, за винятком Великобританії і Росії, були сконцентровані майже виключно на Європі, хоча в цей час відбувалася інтенсивна колонізація світу.

3. Однією з основ "європейського концерту" став принцип підтримки балансу сил. Відповідальність же за підтримку внутрішньоєвропейського балансу покладалася на великі держави.

7. XIX століття - століття "європейського концерту" - був часом розквіту класичної дипломатії. "Уряди дев'ятого століття шукали свій порятунок в дипломатії", оскільки система "Європейського концерту" охоплювала переважно політичну сферу. Дипломатія, за допомогою якої формувалися міжнародні відносини, мала значну долю автономії. Це забезпечувало свободу маневру при ухваленні зовнішньополітичних рішень, жорстко не обумовлену обставинами внутрішньополітичного характеру"

Каста європейських дипломатів належала до єдиної культури. "Упродовж століття після Віденського конгресу зовнішня політика великих держав формулювалася і здійснювалася дуже обмеженим колом людей. І цей круг розділяв етичні і моральні норми єдиної європейської цивілізації.

8. Безперечна заслуга "європейського концерту" полягає в тому, що в період існування цієї системи були сформульовані і прийняті усіма цивілізованими країнами нормативні акти про мирне рішення міжнародних суперечок і про закони і звичаї війни, такі як Женевська конвенція 1864 р., Санкт-петербурзька декларація 1868 р., Декларація Брюссельської конференції 1874 р. І саме в період "європейського концерту" до практики міжнародних відносин увійшли переговори про обмеження і скорочення озброєнь.

Версальсько-Вашингтонська система міжнародних відносин

Версальсько-Вашингтонську систему міжнародних відносин було встановлено після закінчення Першої світової війни та перегрупування сил на міжнародній арені. Створена на Паризькій (1919-1920 рр.) та Вашингтонській (1921-1922 рр.) мирних конференціях система міжнародних договорів закладає підвалини Версальсько-Вашингтонської системи

міжнародних відносин, що зафіксувала та оформила результати Першої світової війни, визначила нове співвідношення сил на світовій арені.

28 червня 1919 р. у Версальському Великому палаці було підписано мирний договір з Німеччиною (Версальський мир). Мирні договори із союзниками Німеччини були укладені за зразком Версальського мирного договору. Сен-Жерменський договір з Австрією було підписано 10 вересня 1919 р., Нейський з Болгарією – 27 листопада 1919 р., Тріанонський з Угорщиною – 4 червня 1920 р. та Севрський з Туреччиною – 10 серпня 1920 р.

Версальська система мирних договорів закріплювала територіальні зміни, які відбулися внаслідок Першої світової війни й розпаду Німецької, Османської та Австро-Угорської імперій.

Після Паризької мирної конференції основним завданням стало врегулювання суперечностей на Далекому Сході та в басейні Тихого океану. Для розв'язання далекосхідних проблем було скликано конференцію у Вашингтоні з 12 листопада 1921 р. по 6 лютого 1922 р. У ній брали участь дев'ять держав – США, Велика Британія, Японія, Франція, Італія, Бельгія, Португалія, Голландія, Китай.

Унаслідок роботи конференції було укладено низку договорів:

"Договір чотирьох держав" (Велика Британія, США, Франція та Японія), укладений 13 грудня 1921 р., стосувалася взаємних гарантій недоторканості острівних володінь її учасників у басейні Тихого океану;

"Договір п'яти держав" (Велика Британія, США, Японія, Франція й Італія), підписаний 6 лютого 1922 р., забороняв будівництво військових кораблів, тоннажність яких перевищувала 35 тис. т., встановлювала співвідношення між флотами цих країн за класом лінкорів у пропорції 10:10:6:3.5:3.5.

"Договір дев'яти держав" (США, Велика Британія, Франція, Японія, Італія, Бельгія, Голландія, Португалія й Китай), підписали 6 лютого 1922 р., в ньому проголошувався принцип поваги суверенітету, територіальної й адміністративної недоторканості Китаю. Він зобов'язував усіх учасників дотримуватися принципів "відкритих дверей" та "рівних можливостей" у торгівлі й розвитку промисловості на всій території Китаю. Формально держави відмовлялися від політики розподілу Китаю на "сфери впливу". Проте, він не скасовував системи нерівноправних угод цих країн з Китаєм.

Договори, укладені на Вашингтонській конференції, доповнювали систему договорів, підписаних у 1919-1920 рр. між країнами-переможницями та країнами, які програли світову війну.

Створена система міжнародних договорів заклала підвалини Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних відносин, що зафіксувала та оформила результати Першої світової війни, визначила нове співвідношення сил на світовій арені. Вона стала спробою розв'язати незліченні проблеми, об'єднати й гармонізувати суперечливі інтереси народів та держав.

Версальсько-Вашингтонська система, як і будь-яка система, пройшла кілька етапів свого існування. Серед них умовно можна виділити п'ять основних:

- становлення Версальсько-Вашингтонської системи – 1919-1922 рр.;
- відносна стабілізація Версальсько-Вашингтонської системи – 1922-1929 рр.;
- криза Вашингтонського порядку – 1929-1933 рр.;
- криза Версальського порядку – 1933-1937рр.;
- ліквідація Версальського порядку і встановлення германської гегемонії в Європі – 1938-1939 рр.

Версальсько-Вашингтонська система повоєнного устрою світу мала низку суттєвих недоліків:

- не розв'язала протиріччя між державами-переможницями й державами, які зазнали поразки;
- не ліквідувала протиріччя між великими й малими країнами;
- не запобігла можливості виникнення реваншизму, перш за все внаслідок відсутності дійового контролю за виконанням укладених угод;

- викликала значні територіальні зміни в Європі, друге "велике переселення народів", започаткувала основи національних конфліктів.

Версальсько-Вашингтонська система закріпила новий розклад сил у повоєнному світі, але внаслідок своїх вад не могла бути стійкою й тривалою.

Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин

- прийняте в геополітиці позначення системи міжнародних відносин, закріпленої договорами та угодами Ялтинській і Потсдамської конференції.

Вперше питання післявоєнного врегулювання на вищому рівні був поставлений в ході Тегеранської конференції 1943 р., де вже тоді досить чітко проявилось посилення позиції двох держав - СРСР і США, до яких все більше переходить вирішальна роль у визначенні параметрів повоєнного світу. Тобто, ще в ході війни зароджуються передумови формування основ майбутнього біполярного світу. Повною мірою ця тенденція проявилася вже на Ялтинській і Потсдамській конференціях, коли головну роль у вирішенні ключових проблем пов'язаних з формуванням нової моделі МО грали дві, тепер уже наддержави СРСР і США.

Потсдамська епоха стала історичним прецедентом, оскільки ніколи раніше весь світ цілком не був штучно розділений на сфери впливу між двома державами. Біполярний розклад сил швидко призвів до початку протистояння між капіталістичним і соціалістичним таборами, іменованому в історії холодною війною.

Для Потсдамської епохи характерна надзвичайна ідеологізованість міжнародних відносин а також постійна загроза початку прямого військового протистояння між СРСР і США.

Кінець Потсдамської епохи ознаменувався розвалом світового соціалістичного табору, що послідував за провальною спробою реформувати економіку Радянського Союзу, і був закріплений Біловезькі угоди 1991.

Особливості:

1. Була ліквідована багатополярна організація структури міжнародних відносин, виникла біполярна структура повоєнних міжнародних відносин, в яких провідну роль відігравали дві наддержави -СРСР та США. Значний відрив військово-силових, політичних, економічних та культурно-ідеологічних спроможностей цих двох держав від інших країн світу, призвів до формування двох основних, домінуючих „центрів сили", що здійснювали системоформуючий вплив на структуру і характер всієї міжнародної системи.

2. Повоєнна система носила конфронтаційний характер. Мова йшла про системне, комплексне протистояння в економічній, політичній, військовій ідеологічній та інших сферах, протистояння, яке час від часу набувало характеру гострої конфліктної, кризової взаємодії. Такий вид протистояння у форматі взаємних погроз використання сили, балансування на грані реальної, „гарячої" війни отримав назву „холодної війни".

3. Повоєнна біполярність складалася в епоху ядерної зброї, що призвело до революції як у військових так і в політичних стратегіях. Ця революція сприяла поступовій трансформації стратегій та доктрин ядерного залякування, ядерного шантажу та ультиматумів (середина 50-их - початок 60-их років) в особливий механізм попередження світової ядерної війни (модель конфронтаційної стабільності) на основі доктрини взаємного ядерного стримування на базі ядерного паритету та „рівновазі страху" (кінець 60-их — 70-ті роки), а потім й виключення ядерної війни як засобу здійснення політики та концепцій однакової безпеки, розумної достатності та стриманості в ядерній сфері (друга половина 80-их - початок 90-их рр.).

4. Розподіл світу на сферу впливу двох наддержав як в Європі так і на периферії, виникнення „поділених" країн (Німеччина, Корея, В'єтнам, Китай) та становлення військово-політичних блоків під проводом СРСР та США призвело до глобалізації та поглибленої геополітичної структуризації системного протистояння та конфронтації. Водночас беззаперечна гегемонія СРСР та США дозволяли через механізми „блокової дисципліни" домагатися достатньо високого ступеню „керованості" міжнародних процесів, зокрема у військово-політичній сфері, переговорах з контролю над озброєннями, врегулювання конфліктних ситуацій тощо.

5. Повоєнна біполярність мала форму політико-ідеологічного протистояння, ідеологічної конфронтації між „вільним світом" країн західної демократії на чолі із США та

„соціалістичним світом" на чолі з СРСР. З одного боку ідеологічний антагонізм віддзеркалював месіанський характер зовнішньополітичних настанов Заходу та Сходу: США прагнули встановлення в світі американської гегемонії під гаслом „Рах Апіегісапа", СРСР - твердив про невідворотність перемоги соціалізму у світовому масштабі. Ідеологічна конфронтація, „боротьба ідей" призводила до взаємної демонізації протилежної сторони і залишалась важливою рисою повоєнної системи міжнародних відносин. Радянсько-американське протистояння виглядало насамперед як суперництво системи політичних та етичних ідеалів, соціальних та моральних принципів. З іншого боку ідеологічний антагонізм здебільшого маскував глибинні геополітичні наміри протилежних сторін: досягнення світового лідерства та гегемонії з боку Вашингтона (глобалізація „доктрини Монро") та Москви (панування на євразійському континенті).

6. Повоєнний світ перестав бути переважно євроцентристським, міжнародна система перетворилася в глобальну, загальносвітову. Руйнація колоніальних систем, становлення регіональних та субрегіональних систем здійснювалася під домінуючим впливом горизонтального розповсюдження системного біполярного протистояння та тенденцій економічної й політичної глобалізації. Конфронтаційна стабільність на глобальному рівні сприяла децентралізації насильства та посиленню конфліктогенності на регіональному та субрегіональному рівнях, множенню регіональних конфліктів.

7. Ялтинсько-потсдамський порядок не мав міцної договірно-правової бази. Первісні домовленості, що лягли в основу повоєнного порядку були або усними, офіційно не зафіксованими, або були закріплені переважно в декларативній формі, або ж їх повноцінна реалізація була заблокована внаслідок гостроти протиріч та конфронтацією між основними суб'єктами повоєнних міжнародних відносин.

Так, ООН, один із центральних елементів Ялтинсько-Потсдамської системи, мала стати головним механізмом координації зусиль з метою виключення з міжнародного життя війн і конфліктів шляхом гармонізації відносин між державами та створення глобальної системи колективної безпеки. Повоєнні реалії, непримиримість конфронтаційних відносин між СРСР та США значно обмежили спроможність ООН зреалізовувати свої уставні функції та цілі. Головне завдання ООН переважно зосереджувалося на попередженні збройного зіткнення між СРСР та США як на глобальному, так і, переважно, на регіональному рівнях, тобто на підтриманні стабільності радянсько-американських відносин в якості основної передумови міжнародної безпеки та миру у повоєнний час.

Розділ 1. Глобальні проблеми сучасності.

Тема 1. Вступ. Глобальні проблеми сучасного світу.

Сучасні тенденції міжнародних відносин. Поняття “глобальні проблеми сучасності”. Відсутність універсальної думки щодо сутності й причин їх виникнення. Трактовки В. Вернадського, А. Печчеї, М. Ф. Реймерса, Й. Галтунга, А. Воднара. Історичні причини виникнення головних проблем сучасного світу. Класифікація глобальних проблем сучасності: соціально-економічні, політичні, екологічні, енергетичні, демографічні тощо. Людська діяльність як основа появи загальнопланетарних проблем. Особливості сучасної суспільної свідомості. «Суспільство споживання». Глобальні проблеми сучасності як реальна загроза людському буттю.

Тема 2. Глобалізація та антиглобалізм.

Архітектура протогобалізаційних процесів в епоху Давнини, Середніх віків, Нового часу. Спроби реалізації глобалізаційних процесів імперіями, торговими компаніями. Глобалізаційна ідеологія організацій, партій, рухів. Сутність сучасної глобалізації. Економічний, політичний і соціокультурний аспекти глобалізації. Глобалізація як фактор переростання традиційних міжнародних відносин у світову політику. Проблеми, що породжуються глобалізацією. Ослаблення суверенних держав і національних економік як закономірний результат глобалізації. Антиглобалізм і альтерглобалізм. Конструкції глобального світу.

Тема 3. Проблема нерівномірного розвитку країн світу, соціальної нерівності, бідності.

Причини нерівномірності соціально-економічного розвитку країн і регіонів світу. Масштабність соціально-економічних змін як наслідок глобалізації. Глобальне протиріччя у світі між багатотою Північчю і бідним Півднем. Шляхи подолання економічної відсталості країн. Міжнародний досвід подолання відсталості та бідності. «Цілі розвитку для нового тисячоліття» країн ООН та «Монтерейський консенсус» для збільшення допомоги найбіднішим регіонам світу. Бідність як сприятливе середовище формування кримінального свідомості, ідей релігійного фундаменталізму, націоналізму, правого і лівого політичного екстремізму. Проблема соціальної нерівності. Проблема голоду. Демографічна проблема. Приклад Китаю в справі скорочення приросту населення. Депопуляція в країнах СНД. Етнічна міграція. Поширення СПІДу. Діяльність міжнародних організацій у запобіганні виникненню нових епідеміологічна небезпечних хвороб.

Тема 4. Загроза застосування військової сили у зовнішній політиці сучасних держав.

Військовий фактор у системі міжнародно-політичних відносин на різних етапах історичного розвитку. Значення військової сили у зовнішній політиці сучасних держав. Військовий потенціал провідних країн світу як фактор впливу на систему міжнародних відносин. Політика сили. Методи дії військової сили: примус, зміна режиму, знищення. Гонка озброєнь як форма знищення певної частки національного багатства кожної країни. Масштаби військових бюджетів. Вплив військово-промислових комплексів на зовнішню політику держав. Актуальні проблеми сучасності в галузі озброєнь. Клуб ядерних держав. Зміни людської психології після появи зброї масового знищення. Проблема нерозповсюдження ядерної зброї. Базові угоди в галузі контролю над ядерною зброєю. Відмова США від угод по ПРО. Вихід США і Росії з договору про РМСД і його наслідки. Нові види озброєнь і загроза їх застосування.

Тема 5. Міжнародні конфлікти та засоби їх подолання.

Сутність і типологія міжнародних конфліктів. Поняття міжнародного конфлікту в політичній думці. Умови виникнення, форми прояву та роль міжнародних конфліктів. Зовнішні ознаки конфлікту: стан напруженості, ворожнечі, застосування насильства і погроз. Образ «ворога» і його функції. Методи врегулювання міжнародних конфліктів. Управління та контроль над міжнародними конфліктами. «Керований хаос». Фактори, що визначають можливість впливати на розвиток конфлікту. Типи та етапи управління конфліктом. Поняття «кризи» в міжнародних відносинах Методи і засоби подолання кризи в сучасному світі. Глобальні і регіональні кризові ситуації. Війна як вища форма міжнародної кризи. Кризи як стимул еволюції системи міжнародних відносин. Причина виникнення криз та їх типологія. Специфіка сучасних криз і участь світової спільноти в їх врегулюванні.

Тема 6. Міжнародний тероризм як глобальне явище.

Міжнародний тероризм як соціально-політичне явище. Історичне коріння і форми тероризму. Міжнародний тероризм як глобальна проблема. Природа міжнародного тероризму. Теорія і практика сучасного екстремізму. Міжнародні терористичні організації. Географія міжнародного тероризму. Форми і методи терористичної діяльності. Джерела фінансування терористичних організацій. Типи і види міжнародного тероризму. Діяльність європейських терористів (ОАС, «червоні бригади», ЕТА, ІРА) та її наслідки. Причини політизації ісламу. Ісламський екстремізм. Ваххабізм. Акції руху «Талібан», «Аль-Каїди», ХАМАС тощо. Афганський наркотрафік. Діяльність міжнародних наркокартелів та їх вплив на світову політику. Фактор тероризму в міжнародних конфліктах. Міжнародне співробітництво в сфері протидії міжнародному тероризму та ідеологічному екстремізму

Тема 7. Латентна політика у створенні та подоланні проблем сучасних міжнародних відносин.

Історичні форми латентної політики. Таємна дипломатія та розвідка у Давнину, Середні віки та Новий час. Суб'єкти та види сучасної латентної політики. Створення та діяльність спеціальних служб провідних країн. Політична розвідка провідних країн світу та їх діяльність у контексті сучасних міжнародних відносин. «Силові» спецоперації у міжнародних відносинах сучасності. Інформаційні спецоперації та війни у міжнародних відносинах. Конструктивна та деструктивна сторони діяльності спеціальних служб провідних країн світу. Латентна діяльність недержавних транснаціональних структур та їх вплив на сучасні міжнародні відносини.

Розділ 2. Актуальні проблеми міжнародних відносин у регіонах світу

Тема 8. Міжнародні відносини на пострадянському просторі

Основні параметри пострадянського простору; феномен «нової Східної Європи»; Економічно-соціальні характеристики пострадянського простору та інтеграційні процеси; СНД; Євразійське економічне співтовариство та Митний союз; проблеми безпеки та військово-політична взаємодія в регіоні, Організація договору про колективну безпеку, поза регіональні актори (ЄС, США, Китай) на пострадянському просторі.

Тема 9. Європейська система міжнародних відносин

Європейська система міжнародних відносин: базові компоненти та динаміка розвитку, Організація безпеки та співробітництва в Європі в європейській системі, ЄС: процес розширення та новітні трансформаційні процеси, НАТО у 2000 – 2014 рр., Рада Європи і розширення просторових рамок діяльності, проблеми військової безпеки в Європі, Балканський регіон після розпаду СФРЮ.

Тема 10. Міжнародні відносини на Близькому та Середньому Сході та в Африці

Загальна характеристика регіональних систем міжнародних відносин, Близькосхідний конфлікт, революції в арабських країнах 2011 р., сучасна зовнішня політика Ірану, регіональна політика Туреччини у 2000-х рр., ситуація в Афганістані, становище держав Африки у сучасній системі міжнародних відносин, Економічне співтовариство країн Західної Африки, африканська політика провідних західних держав, політика КНР в Африці.

Тема 11. Міжнародні відносини у Південній Азії та АТР

Загальна характеристика регіональних систем міжнародних відносин, зовнішня політика Індії на сучасному етапі, регіональна політика КНР, основи зовнішньої політики держав Південної Азії, основні параметри АТР, проблеми безпеки в АТР, Корейський півострів, сучасна зовнішня політика Японії, АСЕАН, Шанхайська організація співробітництва.

Тема 12. Зовнішня політика США, Канади та американська система міжнародних відносин

Зовнішньополітична доктрина США на сучасному етапі, основи зовнішньої політика Канади, міжамериканська система міжнародних відносин, Організація американських держав, НАФТА

Тема 13. Зовнішня політика України після проголошення незалежності

Правові засади зовнішньої політики незалежної України; Закон України про національну безпеку 2003 р.; Закон України про засади внутрішньої та зовнішньої політики України 2010 р.; українські національні інтереси та їх забезпечення у вітчизняній міжнародній діяльності. Проблеми українсько-російських відносин та механізми їх подолання. Пріоритети діяльності України на пострадянському просторі. Інтереси України щодо країн пострадянського простору. Політика України щодо інтеграційних проєктів на пострадянському просторі: СНД,

ЄврАзЕС, Союзної держави Росії та Білорусі. ГУУАМ: мета, основні напрями і перспективи діяльності. Інтереси України в ГУУАМ. Українсько-американські відносини. Місце США та України у системі зовнішньополітичних пріоритетів одна одної. Етапи українсько-американських відносин. Проблеми українсько-американських відносин та механізми їх подолання. Європейський Союз та країни Західної Європи у зовнішній політиці України. Відносини України та ЄС. Політика ЄС стосовно України. Інтереси України щодо ЄС. Міжнародно-правова база та механізм співробітництва України та ЄС. Відносини України з країнами Західної Європи. Ключові інтереси України щодо країн Західної Європи. Відносини України з Німеччиною, Францією, Великобританією. Відносини України з Італією, Іспанією, Португалією, країнами Північної Європи.

Плани семінарських занять, завдання для лабораторних робіт, самостійної роботи:

Проведення семінарських занять дозволяє вирішувати наступні дидактичні цілі:

- оптимально поєднувати лекційні заняття із систематичною самостійною навчально-пізнавальною діяльністю студентів, їх теоретичну підготовку з практичною;
- розвивати уміння, навички розумової праці, творчого мислення, уміння використовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань;
- формувати у студентів інтерес до науково-дослідної роботи і залучення їх до наукових досліджень, які здійснює кафедра;
- забезпечувати системне повторення, поглиблення і закріплення знань студентів за певною темою;
- формувати уміння і навички здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності;
- здійснювати діагностику і контроль знань студентів з окремих розділів і тем програми, формувати уміння і навички виконання різних видів майбутньої професійної діяльності.

Семінарські заняття виконують наступні основні функції:

- навчальну (поглиблення, конкретизацію, систематизацію знань, засвоєних під час лекційних занять та у процесі самостійної підготовки до семінару);
- розвивальну (розвиток логічного мислення студентів, набуття ними умінь працювати з різними літературними джерелами, формування умінь і навичок аналізу фактів, явищ, проблем тощо);
- виховну (виховання відповідальності, працездатності, виховання культури спілкування і мислення, прищеплення інтересу до вивчення конкретної дисципліни та до фаху, формування потреби раціоналізації навчально-пізнавальної діяльності та організації дозвілля);
- діагностично-корекційну та контролюючу (контроль за якістю засвоєння студентами навчального матеріалу, виявлення прогалин у його засвоєнні та їх подолання).

Плани і основні питання практичних занять з дисципліни «Актуальні проблеми міжнародних відносин і глобального розвитку»

Тема 1. Вступ. Глобальні проблеми сучасного світу.

1. Поняття “глобальні проблеми сучасності”.
2. Трактовки В. Вернадського, А. Печчеї, М. Ф. Реймерса, Й. Галтунга, А. Воднара.
3. Історичні причини виникнення головних проблем сучасного світу.
4. Класифікація глобальних проблем сучасності
5. Людська діяльність як основа появи загальнопланетарних проблем.
6. Глобальні проблеми сучасності як реальна загроза людському буттю.

Рекомендована література

1. Головатый Н. Глобализация как средство уничтожения национальных государств. // Персонал № 11, 2004, с. 58-63.
2. Володін П.В. Сучасні проблеми глобального світу // Гуманітарний вісник ЗДІА, 2010, № 40, С. 95-103
3. Костин А.И. Кризис цивилизации, стратегия устойчивого развития и проблема политического выбора. // Вестник Московского университета. Сер. 12. Политические науки № 5, 2004, с. 38-62.
4. Воронович Б.А. Торукало В.П. Человек в глобализирующемся мире – проблемы и тенденции. / Социально-гуманитарные знания № 4, 2004. - с. 175-185.
5. Марчук Е. Украина – новая парадигма прогресса. К.; «Авалон» 2001 г. 224с.
6. Яновский Р.Г. Социальная динамика гуманитарных перемен. – М, - «Книга и бизнес»: 2001 .- 424с.
7. Чернов А. Глобальное информационное общество. / Международная жизнь.- № 9.- 2004.- с. 121-130.
8. Мнацакапян М.О. Глобализация и национальные государства – три мифа. // Социологические исследования.- № 5.- 200.-, с. 137- 14
9. Яковец Ю. В. Глобализация и взаимодействие цивилизаций. Междунар. ин-т Питирима Сорокина - Николая Кондратьева. – М.: Экономика, 2001. – 346 с.

Тема 2. Глобалізація та антиглобалізм.

1. Архітектура протогобалізаційних процесів в епоху Давнини, Середніх віків, Нового часу.
2. Реалізації глобалізаційних процесів імперіями, торговими компаніями.
3. Глобалізаційна ідеологія організацій, партій, рухів.
4. Економічний, політичний і соціокультурний аспекти глобалізації.
5. Глобалізація як фактор переростання традиційних міжнародних відносин у світову політику.
6. Проблеми, що породжуються глобалізацією.
7. Ослаблення суверенних держав і національних економік як закономірний результат глобалізації.
8. Антиглобалізм і альтерглобалізм. Конструкції глобального світу.

Рекомендована література

1. Войтович Р. В. Глобалізаційні процеси в сучасному світі : навч.-метод. матеріали / Р. В. Войтович, М. Т. Солоха ; уклад. Г. І. Бондаренко. – К. : НАДУ, 2013. – 52 с.
2. Бек У. Что такое глобализация? Ошибки глобализма - ответы на глобализацию / Пер. с нем. А. Григорьева и В. Седельникова. – М.: Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с
3. Ватерс М. Глобализация. – М., 2000. – 415 с.
4. Вебер А. Кризис глобализма // Синтез цивилизации и культуры: Междунар. альманах. – М., 2003. – С. 38-54.
5. Гидденс А. Глобализация мира. – М., 2003. – 318 с.

Тема 3. Проблема нерівномірного розвитку країн світу, соціальної нерівності, бідності.

1. Причини нерівномірності соціально-економічного розвитку країн і регіонів світу.
2. Масштабність соціально-економічних змін як наслідок глобалізації.
3. Глобальне протиріччя у світі між багатю Північчю і бідним Півднем.
4. Шляхи подолання економічної відсталості країн.
5. Бідність як сприятливе середовище формування кримінального свідомості, ідей релігійного фундаменталізму, націоналізму, правого і лівого політичного екстремізму.

6. Проблеми соціальної нерівності, голоду та демографічна проблема.
7. Діяльність міжнародних організацій у запобіганні виникненню нових епідеміологічних небезпечних хвороб.

Рекомендована література

1. Дилеммы “глобализации”. Социумы и цивилизации: иллюзии и риски / Т.Т.Тимофеев (отв. ред.), К.Денчев, Ю.С.Оганисян, М.Эмар. – М., 2002. – 528 с.
2. Перегудов С. Антиглобалистские движения – начало великой смуты XXI века? Неолиберальная глобализация: есть ли альтернатива?: Круглый стол // Мировая экономика и междунар. отношения. – 2002. – № 4. – С. 22-28
3. Подберезский И. Глобализация - неотвратимая и желанная // Мировая экономика и междунар. отношения. – 2002. – № 12. – С. 98-103.
4. Шинкаренко Ю.А. Світові структури і криза ідентичності: соціальні наслідки глобалізації // Філософ. думка. – 2000. – № 4. – С. 27-38.
5. Шишков Ю. Глобализация – враг или союзник развивающихся стран? // Мировая экономика и междунар. отношения. – 2003. – № 4. – С. 3-14.
6. Шматко Н.А., Качанов Ю.Л. Территориальная идентичность как предмет социологического исследования // Социс. – 1998. – № 4. – С. 94-98.

Тема 4. Загроза застосування військової сили у зовнішній політиці сучасних держав.

1. Військовий фактор у системі міжнародно-політичних відносин на різних етапах історичного розвитку.
2. Значення військової сили у зовнішній політиці сучасних держав.
3. Військовий потенціал провідних країн світу як фактор впливу на систему міжнародних відносин.
4. Політика сили. Методи дії військової сили.
5. Гонка озброєнь як форма знищення певної частки національного багатства кожної країни.
6. Вплив військово-промислових комплексів на зовнішню політику держав.
7. Актуальні проблеми сучасності в галузі озброєнь. Клуб ядерних держав.
8. Проблема нерозповсюдження ядерної зброї.
9. Базові угоди в галузі контролю над ядерною зброєю.
10. Нові види озброєнь і загроза їх застосування.

Рекомендована література

1. Войтович Р. В. Глобалізаційні процеси в сучасному світі : навч.-метод. матеріали / Р. В. Войтович, М. Т. Солоха ; уклад. Г. І. Бондаренко. – К. : НАДУ, 2013. – 52 с.
2. Нікулішин Н. Поняття «Сила» у сучасних теоріях міжнародних відносин// Національний університет «Львівська політехніка», Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку, випуск 25, 2013 – С. 130-134
3. Григоренко Я., Черненко Д. Воєнна сила сучасної держави як категорія міжнародних відносин: поняття та шляхи вдосконалення//Міжнародне право, 2017, № 3 С.299-301
4. Военная сила в международных отношениях : [учеб. пособие] / [В. Анненков, О. Иванов, В. Круглов, А. Моисеев] ; под общ. ред. В. Анненкова. – М. : КНОРУС, 2011. – 496 с.
5. Іжнін І. Особливості застосування воєнної сили у збройних конфліктах 90-х рр. ХХ ст. : автореф. дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.04 / І. Іжнін ; Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2004. – 20 с.
6. Марченко М. Государство и право в условиях глобализации / М. Марченко. – М. : Проспект, 2016. – 400 с.
7. Герасимчук Т.Ф. Проблеми війни та миру в теорії демократичного миру // Вісник дипломатичної академії. Збірник наукових праць. Вип. 16. – К., 2010. – С. 177–186.

Тема 5. Міжнародні конфлікти та засоби їх подолання.

1. Сутність і типологія міжнародних конфліктів.
2. Поняття міжнародного конфлікту в політичній думці.
3. Умови виникнення, форми прояву та роль міжнародних конфліктів.
4. Зовнішні ознаки конфлікту
5. Методи врегулювання міжнародних конфліктів.
6. Управління та контроль над міжнародними конфліктами.
7. Типи та етапи управління конфліктом.
8. Поняття «кризи» в міжнародних відносинах Методи і засоби подолання кризи в сучасному світі.
9. Глобальні і регіональні кризові ситуації.
10. Війна як вища форма міжнародної кризи.
11. Причина виникнення криз та їх типологія.

Рекомендована література

1. Войтович Р. В. Глобалізаційні процеси в сучасному світі : навч.-метод. матеріали / Р. В. Войтович, М. Т. Солоха ; уклад. Г. І. Бондаренко. – К. : НАДУ, 2013. – 52 с.
2. Бернадський Б. В. Б51 Міжнародні конфлікти: курс лекцій / Б. В. Бернадський. — К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. — 366 с.
3. Богданович В. Ю., Маначинский А. Я., Бутенко С. Г. Конфлик ты и войны после распада СССР. — Житомир: Полисся, 2006. — 440 с.
4. Военные преступления / Под ред. Р. Гутмена и Д. Риффа. — М.: Текст, 2002.
5. Галака С. П. Проблема розповсюдження ядерної зброї в міжнародних відносинах: Монографія. — К., 2002.
6. Доронина Н. Н. Международный конфликт. — М.: Международные отношения, 1981.
7. Европеизация разрешение конфликтов: конкретное исследования европейских периферий. — М.: Весь мир. 2005.
8. Ивашов Л. Г. Национальная безопасность // Профи. — 1998. — № 1.
9. Костенко Г. Предмет і зміст теорії воєнної безпеки // Військо України. — 1995. — № 1—2. — С. 5—10.
10. Коллон Мишель. Нефть, PR, война. Великое противостояние. — М., 2002. — 416 с.
11. Локальні війни та збройні конфлікти другої половини ХХ століття (Історико-філософський аспект): Монографія / О. І. Гуржій, С. П. Мосов, Макаров В. Д. та ін. — К.: Знання України, 2006. — 356 с.
12. Лисичкин В. А., Шелепин Л. А. Глобальная империя зла. — М., 2002. — 448 с. 335
13. СПІРІ 2002: Щорічник: озброєння, роззброєння та міжнародна безпека: Пер. з англ. / Стокгольм, Міжнар. ін-т дослідж. миру; Укр. центр екон. і політ. дослідж. ім. О. Разумкова; Редкол.: А. Гриценко (голов. ред.) та ін. — К.: Заповіт, 2003.

Тема 6. Міжнародний тероризм як глобальне явище.

1. Міжнародний тероризм як соціально-політичне явище.
2. Історичне коріння і форми тероризму.
3. Міжнародний тероризм як глобальна проблема.
4. Природа міжнародного тероризму.
5. Теорія і практика сучасного екстремізму.
6. Міжнародні терористичні організації.
7. Форми і методи терористичної діяльності.
8. Джерела фінансування терористичних організацій.
9. Типи і види міжнародного тероризму.
10. Фактор тероризму в міжнародних конфліктах.
11. Міжнародне співробітництво в сфері протидії міжнародному тероризму та ідеологічному екстремізму

1. Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Кобилянський О.Л. Міжнародний тероризм: консолідований аналіз забезпечення безпеки. – Навчальний посібник. – Київ: ННПСК КНУВС, 2009. – 72с. – (Серія „Безпека людини, суспільства, держави)
2. Біленчук П.Д. Основи методики розслідування терористичних актів // Криміналістична тактика і методика розслідування окремих видів злочинів. – Навч. посіб. – К.: МАУП, 2007. – С. 360-398
3. Біленчук П.Д., Гавловський В.Д., Романюк Б.В. та ін. Комп'ютерна злочинність: суперхакери і кіберполіцейські. – Київ: Атіка, 2002. – 240 с.
4. Біленчук П.Д., Гасанов Р.И., Задояний М.Т. Современный международный терроризм: сущность, правовые и психологические основы противодействия // Економіка. Фінанси. Право, – 2008, – №3. – С. 31-39.
5. Біленчук П.Д., Гель А.П., Семаков Г.С. Криміналістична тактика і методика розслідування окремих видів злочинів: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Київ: МАУП, 2007. – 512 с.
6. Біленчук П.Д., Гуцалюк М.В., Кравчук О.В., Козир М.В. Комп'ютерний тероризм: суперхакери, кібер-терористи, кібер-криміналісти. – Монографія / За заг. ред. П.Д. Біленчука. – Київ: Наука і життя, 2008. – 291 с
7. Біленчук П.Д., Козир М.В., Стеценко Ю.В. Засоби масової інформації і тероризм: віхи історії // Право і безпека, Науковий журнал, 2003. – № 2, 4. – С. 21-29.
8. Біленчук П.Д., Кофанов А.В. Організований міжнародний тероризм // Крок, 2002, – № 1/4. – С. 1-7.
9. Біленчук П.Д., Кравчук В.В., Кравчук О.В., Кулик В.М. Сучасний тероризм: світові, вітчизняні та регіональні тенденції. – Навч. посіб. – Хмельницький: Хм.ЦНТЕІ, 2008. – 212 с.
10. Біленчук П.Д., Сав'юк О.В. Організований міжнародний тероризм: історія і сучасність // Тероризм і національна безпека України: Матер. міжнар. конф. – К.: НАВС України, 2003. – С. 199-203.
11. Біленчук П.Д., Сав'юк О.В. Тероризм – глобальна проблема людства // Юридичний Вісник України. 2006. – № 39 (587). – С. 4-5.
12. Сав'юк О.В. Тероризм – глобальна проблема суспільства // Вісник Академії праці і соціальних відносин федерації професійних спілок України, 2002. – № 2. – С. 211-214
13. Сав'юк О.В. Проблеми незаконної міграції, як детермінанти міжнародного тероризму в Україні // Проблеми підготовки та вдосконалення професійної діяльності працівників міліції громадської безпеки. Матер. міжнар. наук.-практ. конфер. – Івано-Франківськ: ВОНР та РВД ПЮІ ЛьвДУВС, 2006. – С. 245-257.

Тема 7. Латентна політика у створенні та подоланні проблем сучасних міжнародних відносин.

1. Історичні форми латентної політики.
2. Таємна дипломатія та розвідка у Давнину, Середні віки та Новий час.
3. Суб'єкти та види сучасної латентної політики.
4. Створення та діяльність спеціальних служб провідних країн.
5. Політична розвідка провідних країн світу та їх діяльність у контексті сучасних міжнародних відносин.
6. «Силові» спецоперації у міжнародних відносинах сучасності.
7. Інформаційні спецоперації та війни у міжнародних відносинах.
8. Конструктивна та деструктивна сторони діяльності спеціальних служб провідних країн світу.
9. Латентна діяльність недержавних транснаціональних структур та їх вплив на сучасні міжнародні відносини.

Рекомендована література:

1. Герасимчук Т.Ф., Киридон А.М., Троян С.С. Загальна теорія політики: Навчальний посібник. – К.: Кондор-Видавництво, 2017. – 266 с.

2. В.І. Ткаченко, Є.Б. Смірнов латентна війна як форма міжнародних відносин країн світу у ХХІ столітті// Збройна боротьба: теорія, забезпечення, досвід Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил, 2015, випуск 4(45)- С. 3-11
3. Новейшая военная энциклопедия. Сила и гордость новой России / редкол.: А.П. Горкин [и др.]. – М.: РИПОЛ классик, 2007. – 1664 с. 6.
4. Основи стратегії національної безпеки та оборони держави: підруч. / В.Г. Радецький, О.П. Дузь-Крятченко, В.М. Воробйов та ін.: – К: НУОУ, 2009. – 596 с

Тема 8. Міжнародні відносини на пострадянському просторі

1. Основні параметри пострадянського простору;
2. Феномен «нової Східної Європи»;
3. Економічно-соціальні характеристики пострадянського простору та інтеграційні процеси;
4. СНД; Євразійське економічне співтовариство та Митний союз;
5. Проблеми безпеки та військово-політична взаємодія в регіоні,
6. Організація договору про колективну безпеку,
7. Поза регіональні актори (ЄС, США, Китай) на пострадянському просторі.

Рекомендована література

1. Ратленд П. Глобализация и посткоммунизм // Мировая экономика и междунар. отношения. – 2002. – № 4. – С. 15-18.
2. Актуальні проблеми міжнародних відносин: [зб. наук. пр.] / [редкол.: В.В. Копійка, М.С. Дорошко, В.А. Вергун та ін.; відп. ред. Л.Ф. Макеєнко] ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. – Вип. 117 (Ч. I). – К.: [ІМВ], 2013. – 156 с
3. Щєкин Ю.В. Международно-правовой статус Содружества Независимых Государств и правовые основания участия Украины в его деятельности // Проблемы законности. Вип. 35.: Респ. міжвідом. наук. зб. / Відп. ред. В.Я.Тацій. — Харків: Нац. юрид. акад. України, 1998.
4. Міхеєв Ю. Воєнно – технічні аспекти стратегічного партнерства України в межах СНД // Нова політика. – 1999. – № 4.
5. Парахонський Б. А. Формирование модели регионального сотрудничества в системе ГУУАМ // Центральная Азия и Кавказ. – 2000. – № 2.
6. Кравченко О. Г. Україна – Росія – СНД у контексті сучасної європейської безпеки // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2002.- Випуск 32 (Частина I).
7. Гушер А. Геополитическая ситуация в Закавказье // Азия и Африка сегодня. – 2004. – № 9.
8. Розанов В. «Восьмерка» и антиглобалисты в Генуе. // Международная жизнь. – 2001. – № 8.
9. Арбатов А. Курильское лезвие Российско-японских отношений. – <http://www.yabloko.ru/pub/articles/arbato-30.html>
10. Ли П. Упадок российско-индийских отношений в Средней Азии. - <http://www.warandpeace.ru/ru/analysis/view/43923/>

Тема 9. Європейська система міжнародних відносин

1. Європейська система міжнародних відносин: базові компоненти та динаміка розвитку,
2. Організація безпеки та співробітництва в Європі в європейській системі,
3. ЄС: процес розширення та новітні трансформаційні процеси,
4. Рада Європи і розширення просторових рамок діяльності,
5. Проблеми військової безпеки в Європі, Балканський регіон після розпаду СФРЮ.

Рекомендована література

1. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций и преобразование мирового порядка. Новая постиндустриальная волна на Западе. – М., 1999. – 672 с.
2. Актуальні проблеми міжнародних відносин: [зб. наук. пр.] / [редкол.: В.В. Копійка, М.С. Дорошко, В.А. Вергун та ін.; відп. ред. Л.Ф. Макеєнко] ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. – Вип. 117 (Ч. I). – К.: [ІМВ], 2013. – 156 с
3. Америка і Європа у сучасних міжнародних трансформаціях. Монографія. / Макаренко Є.А., Погорська І.І., Рижков М.М. та ін. – К.: Центр вільної преси, 2014. – 472 с.
4. Копійка В.В., Миронова М.А., Шинкаренко Т.І. Європейський Союз на сучасному етапі: структурні зміни та стратегія розвитку. – К.: Знання, 2010. – 94 с.
5. Копійка В.В., Шинкаренко Т.І. Європейський Союз: заснування і етапи становлення: Навч. посібн. – К., 2001. – 323 с.
6. Копійка В.В. Розширення Європейського Союзу та Україна: Монографія. – К. : Логос, 2008. – 352 с.

Тема 10. Міжнародні відносини на Близькому та Середньому Сході та в Африці

1. Загальна характеристика регіональних систем міжнародних відносин,
2. Близькосхідний конфлікт,
3. Революції в арабських країнах 2011 р.,
4. Сучасна зовнішня політика Ірану,
5. Регіональна політика Туреччини у 2000-х рр.,
6. Ситуація в Афганістані,
7. Становище держав Африки у сучасній системі міжнародних відносин,
8. Економічне співтовариство країн Західної Африки,
9. Африканська політика провідних західних держав,
10. Політика КНР в Африці.

Рекомендована література:

1. Актуальні проблеми міжнародних відносин: [зб. наук. пр.] / [редкол.: В.В. Копійка, М.С. Дорошко, В.А. Вергун та ін.; відп. ред. Л.Ф. Макеєнко] ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. – Вип. 117 (Ч. I). – К.: [ІМВ], 2013. – 156 с
2. Толстов С. Міжнародна система початку ХХІ століття / С. Толстов // Зовнішні справи. – 2013. – № 10. – С. 8–13; № 11. – С. 12–17.
3. Олимпиев А. Ю. Ближний и Средний Восток. Актуальные проблемы. — М.: ЮНИТИ, 2004. — 239 с.
4. Алек Д. Эпштейн. Войны и дипломатия. Арабо-израильский конфликт в XX веке. — К., 2003.
5. Александров И. А. Монархии Персидского залива: этапы модернизации. — М., 2000
6. Варбанець П. Політичний іслам у Туреччині: між фантомом і реальністю // Людина і політика. — 2003. — № 4.
7. Варбанець П. Режим шаріату країні не загрожує. Іслам у турецькій політиці // Політика і час. — 2002. — № 10.
8. Варбанець П. У повітрі запахло змінами. Регіональні пріоритети зовнішньої політики Туреччини // Політика і час. — 2003. — № 7.
9. Веселовський А. Об'єкт суперництва — водні ресурси. Екологічні проблеми Східного Середземномор'я // Політика і час. — 2001. — № 8.
10. Веселовський А. У світлі ісламської альтернативи. Східне Середземномор'я: регіональна система підвищеної небезпечності // Політика і час. — 2003. — № 3; 4.
11. Волович О. Між Сходом і Заходом. Туреччина на європейськоазіатському роздоріжжі // Політика і час. — 1998. — № 8.
12. Гусаков В. Ізраїльсько-єгипетський та ізраїльсько-палестинський досвід врегулювання близькосхідного конфлікту (Історія та перспективи) // Людина і політика. — 2003. — № 1.

Тема 11. Міжнародні відносини у Південній Азії та АТР

1. Загальна характеристика регіональних систем міжнародних відносин,
2. Зовнішня політика Індії на сучасному етапі,
3. Регіональна політика КНР,
4. Основи зовнішньої політики держав Південної Азії,
5. Основні параметри АТР, проблеми безпеки в АТР,
6. Корейський півострів,
7. Сучасна зовнішня політика Японії,
8. АСЕАН, Шанхайська організація співробітництва.

Рекомендована література:

1. Леонтьева Е., Рамзес В., Юрков С., Мартынов В. Япония и глобализация. – М., 2001. – С. 15-23.
2. Актуальні проблеми міжнародних відносин: [зб. наук. пр.] / [редкол.: В.В. Копійка, М.С. Дорошко, В.А. Вергун та ін.; відп. ред. Л.Ф. Макеєнко] ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. – Вип. 117 (Ч. I). – К.: [ІМВ], 2013. – 156 с
3. Толстов С. Міжнародна система початку ХХІ століття / С. Толстов // Зовнішні справи. – 2013. – № 10. – С. 8–13; № 11. – С. 12–17.
4. Лукин А.П. Международные отношения в Азиатско-Тихоокеанском регионе: теоретические подходы и концепции // Россия и АТР, 2009, № 2, С. 34-47
5. Ланцова И.С. Азиатско-Тихоокеанский регион в современной мировой политике// Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 6, 2006, № 3, С. 36-41

Тема 12. Зовнішня політика США, Канади та американська система міжнародних відносин

1. Зовнішньополітична доктрина США на сучасному етапі,
2. Основи зовнішньої політика Канади,
3. Міжамериканська система міжнародних відносин,
4. Організація американських держав,
5. НАФТА

Рекомендована література

1. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций и преобразование мирового порядка. Новая постиндустриальная волна на Западе. – М., 1999. – 672 с.
2. Актуальні проблеми міжнародних відносин: [зб. наук. пр.] / [редкол.: В.В. Копійка, М.С. Дорошко, В.А. Вергун та ін.; відп. ред. Л.Ф. Макеєнко] ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. – Вип. 117 (Ч. I). – К.: [ІМВ], 2013. – 156 с
3. Америка і Європа у сучасних міжнародних трансформаціях. Монографія. / Макаренко Є.А., Погорська І.І., Рижков М.М. та ін. – К.: Центр вільної преси, 2014. – 472 с.
4. Гура В. Світ-системні перспективи ХХІ ст. у контексті трансформації геополітичних пріоритетів США / В. Гура // Світ ХХІ ст. Взаємодія «Північ-Південь» у вимірах перспектив глобального співіснування: Матеріали Міжвідомчої науково-теоретичної конференції (м. Київ, 21 червня 2011 р.) / Відп. ред. В.К. Гура. – К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2011. – С. 4–14.

Тема 13. Зовнішня політика України після проголошення незалежності

1. Правові засади зовнішньої політики незалежної України; Закон України про національну безпеку 2003 р.; Закон України про засади внутрішньої та зовнішньої

політики України 2010 р.; українські національні інтереси та їх забезпечення у вітчизняній міжнародній діяльності.

2. Проблеми українсько-російських відносин та механізми їх подолання.
3. Пріоритети діяльності України на пострадянському просторі. Інтереси України щодо країн пострадянського простору.
4. Політика України щодо інтеграційних проектів на пострадянському просторі: СНД, ЄврАзЕС, Союзної держави Росії та Білорусі.
5. ГУУАМ: мета, основні напрями і перспективи діяльності. Інтереси України в ГУУАМ.
6. Українсько-американські відносини. Місце США та України у системі зовнішньополітичних пріоритетів одна одної. Етапи українсько-американських відносин. Проблеми українсько-американських відносин та механізми їх подолання.
7. Європейський Союз та країни Західної Європи у зовнішній політиці України. Відносини України та ЄС. Політика ЄС стосовно України. Інтереси України щодо ЄС. Міжнародно-правова база та механізм співробітництва України та ЄС.
8. Відносини України з країнами Західної Європи. Ключові інтереси України щодо країн Західної Європи. Відносини України з Німеччиною, Францією, Великобританією. Відносини України з Італією, Іспанією, Португалією, країнами Північної Європи.

Рекомендована література

1. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (2008 – 2013) / Авторський колектив С.В. Віднянський, О.М. Горенко, А.Ю. Мартинов. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2015. – 378 с.
2. Зовнішня політика України: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети / За ред. проф. Г.М. Перепелиці. – К.: Стилос, 2006-2016.
3. Івченко О.Т. Україна в системі міжнародних відносин: історична ретроспектива та сучасний стан / О.Т. Івченко. – К.: РІЧ УАННП, 2010. – 756 с.
4. Віднянський С.В. Зовнішня політика України як предмет історичного аналізу: концептуальні підходи та перспективи / С.В. Віднянський, А.Ю. Мартинов // Український історичний журнал. – 2001. – Вип. 4. – С. 41–57
5. Зленко А.М. Зовнішньополітична стратегія і дипломатія України: Підручник. – К., 2008. – 383 с.
6. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991 – 2003) / Відп. ред. проф. С.В. Віднянський. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2004. – 352 с.
7. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (2004 – 2007) / Авторський колектив С.В. Віднянський, О.М. Горенко, А.Ю. Мартинов. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2014. – 394 с.
8. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (2008 – 2013) / Авторський колектив С.В. Віднянський, О.М. Горенко, А.Ю. Мартинов. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2015. – 378 с.
9. Зовнішня політика України: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети / За ред. проф. Г.М. Перепелиці. – К.: Стилос, 2006-2016.

Індивідуальне завдання

Вимоги до написання та оформлення індивідуального завдання з дисципліни «Актуальні проблеми міжнародних відносин і глобального розвитку»

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ З ДИСЦИПЛІНИ:

1. Американський чинник в процесі інформаційної глобалізації.
2. Балканська криза (1990 - 2005) в контексті геополітичних трансформацій в Європі.
3. Безпекова політика Індії в Південній Азії.
4. Безпекова політика Франції в контексті сучасних європейських геополітичних трансформвань.

5. Безпековий вимір індійсько-китайських відносин у постбіполярний період.
6. Близькосхідна політика Ізраїлю в контексті стратегії розвитку ізраїльського суспільства.
7. Великобританія в європейських інтеграційних процесах.
8. Військово-політичні союзи як інструмент зовнішньої політики малих та середніх держав.
9. Внутрішні, регіональні та міжнародні фактори в еволюції Косовського конфлікту.
10. Геополітика та геостратегія Франції.
11. Геополітичне положення України в Центрально-Східній Європі.
12. Геополітичні пріоритети України в сучасному світі.
13. Геостратегія США в процесі становлення глобальної держави.
14. Глобалізація і проблема відсталості у постбіполярному світі.
15. Гуманітарна діяльність ООН у контексті врегулювання збройних конфліктів (1990 - 2000 рр.).
16. Гуманітарний чинник в українсько-польських міждержавних відносинах.
17. Дипломатія Святого Престолу у сучасній системі міжнародних відносин.
18. Діяльність Ліги арабських держав по врегулюванню палестинської проблеми (80-і - перша половина 90-х років).
19. Доктринальний вимір стратегій зовнішньої політики США: від стримування до глобальної демократизації.
20. Еволюція багатостороннього співробітництва держав пострадянського простору.
21. Еволюція взаємовідносин у трикутнику Індія - КНР - США в умовах глобалізації.
22. Еволюція зовнішньої політики КНР в умовах реалізації стратегії «чотирьох модернізацій».
23. Еволюція політики Європейського Союзу щодо країн Центральної та Східної Європи.
24. Еволюція політики Ізраїлю по близькосхідному врегулюванню в 80-ті - 90-ті роки.
25. Еволюція становлення і перспективи розвитку спільної зовнішньої політики ЄС.
26. Етнонаціональний вимір конфлікту у Країні Басків.
27. Євроінтеграційна політика Франції.
28. Європейська інтеграція України в контексті її відносин з Російською Федерацією.
29. Європейська політика Австрійської Республіки.
30. Європейська політика об'єднаної Німеччини.
31. Європейська політика Франції за президенства Жака Ширака.
32. Європейська політична інтеграція в сучасній цивілізаційній системі.
33. Зовнішні аспекти енергетичної політики України.
34. Зовнішньополітична стратегія США в регіоні Центральної Азії.
35. Зовнішньополітична стратегія США та РФ щодо КНР.
36. Зовнішньополітична стратегія США щодо Турецької Республіки.
37. Зовнішньополітичні аспекти реалізації курсу Чеської Республіки на інтеграцію до Європейського Союзу.
38. Зовнішньополітичні аспекти формування і реалізації політики національної безпеки Республіки Польщі в сучасних умовах.
39. Зовнішньополітичні механізми забезпечення національної безпеки України.
40. Зовнішньополітичні стратегії Франції, Німеччини та Великобританії у контексті розвитку й імплементації СЗБП ЄС.
41. Зовнішня політика європейської середньої держави за умов глобалізації (на прикладі Великої Британії, Польщі і України).
42. Зовнішня політика країн Балтії в контексті розширення ЄС та НАТО.
43. Інституціональний вимір формування єдиної політичної системи Європейського Союзу.
44. Інтеграційний вимір міждержавного співробітництва Республіки Білорусь та Російської Федерації.
45. Інтеграційні процеси в Африці: рівні, фактори, спрямованості та закономірності розвитку.
46. Інтеграційні процеси в Латинській Америці та Карибському басейні: особливості, тенденції, перспективи.

47. Інтеграція пострадянських держав Середньої Азії у світове співтовариство в 90-ті роки ХХ ст.
48. Інформаційна діяльність ООН.
49. Інформаційний чинник політики США і Росії в питанні міжнародного тероризму.
50. Інформаційні стратегії у зовнішній політиці США та Росії за кризових умов.
51. Йордано-ізраїльські відносини як фактор формування регіональної системи безпеки на Близькому Сході.
52. Камбоджійська проблема в міжнародних відносинах у Південно-Східній Азії (1975 - 1991 рр.).
53. Основні міжнародні механізми протидії міжнародному тероризму.
54. Концептуальне забезпечення американського глобалізму на початку ХХІ століття.
55. Концептуальне забезпечення політики США щодо арабських країн Перської затоки.
56. Концептуальне забезпечення політики США щодо врегулювання арабо-ізраїльського конфлікту в 1991 - 2001 рр.
57. Концептуальні засади та політика США щодо миротворчої діяльності ООН.
58. Кризові репутаційні стратегії держав у міжнародних відносинах (на прикладі України та інших держав).
59. Критерії і механізми забезпечення міжнародно-політичних інтересів США в сучасній системі міжнародних відносин.
60. Курдська проблема в контексті врегулювання іракської кризи.
61. Курдська проблема в міжнародних відносинах на Близькому та Середньому Сході.
62. Ліванська проблема в миротворчій діяльності Ліги арабських держав і Організації Об'єднаних Націй (1975-1989 рр.).
63. Міжнародна інформаційна політика: структура, тенденції, перспективи.
64. Міжнародне співробітництво у сфері інформаційної безпеки.
65. Міжнародний тероризм в сучасних глобалізаційних стратегіях.
66. Міжнародний та регіональний виміри врегулювання ліванського конфлікту.
67. Міжнародні основи становлення і розвитку Спільної європейської безпекової та оборонної політики.
68. Мілітаризація близькосхідного регіону в 70 - 90-ті роки ХХ століття.
69. Недержавні актори в системі сучасних міжнародних відносин.
70. Недержавні актори в системі зовнішньої політики Німеччини.
71. Неурядові організації у зовнішньополітичному механізмі США.
72. Німеччина у структурі європейського співробітництва.
73. Роль ОБСЄ у зміцненні миру і стабільності на Євразійському просторі.
74. Особливе партнерство Україна - НАТО як проблема національної та європейської безпеки.
75. Особливості застосування воєнної сили у збройних конфліктах 90-х рр. ХХ ст.
76. Особливості і перспективи інтеграційних процесів у регіоні Магрибу.
77. Палестинська проблема в зовнішній політиці США.
78. Політика Європейського Союзу в арабському регіоні.
79. Політика міжнародного співтовариства по врегулюванню конфлікту в Боснії та Герцеговині (1992 - 1995 рр.).
80. Політика нейтралітету і позаблоковості в сучасній архітектурі європейської безпеки.
81. Політика США в Східній Азії в умовах пост біполярності.
82. Політика США щодо країн Перської затоки.
83. Політика України в галузі експорту озброєнь.
84. Політика Японії щодо країн АСЕАН.
85. Політико-правовий аналіз українсько-російських відносин.
86. Проблема об'єднання Корейського півострова в зовнішньополітичній стратегії Республіки Корея.
87. Трансформації системи міжнародних відносин в регіоні Східна Європа (1989 - 2004).
88. Політична та економічна інтеграція в Латинській Америці.

89. Система міжнародної безпеки євроатлантичного простору і нових незалежних держав.
90. Правове регулювання міжнародних відносин.
91. Політика зближення України з Європейським Союзом.
92. Євроінтеграційний напрямок у зовнішній політиці України.
93. Міжцивілізаційна взаємодія міжнародних акторів на прикладі політичних процесів в Центральній Азії.
94. Природа, характер та динаміка співробітництва України з інститутами ОБСЄ.
95. Проблема європейської регіональної стабільності в контексті розширення НАТО (90-ті роки ХХ ст.).
96. Проблема забезпечення загальноарабської безпеки та роль Ліги арабських держав.
97. Проблема забезпечення прав національних меншин у міждержавних відносинах України і Російської Федерації.
98. Проблема санкцій у зовнішній політиці США.
99. Програми партнерства НАТО наприкінці ХХ - початку ХХІ ст.
100. Регіон Близького та Середнього Сходу в зовнішній політиці України.
101. Регіональний конфлікт на Близькому Сході.
102. Регіональні пріоритети євроінтеграційної політики України.
103. Роль НАТО у формуванні сучасної системи міжнародної безпеки.
104. Роль ООН у боротьбі проти міжнародного тероризму.
105. Роль Ради Європи у зміцненні демократії у країнах Центрально-Східної Європи.
106. Особливості розвитку країн ЦСЄ в контексті адаптації євроінтеграційного процесу.
107. Локальні війни і воєнні конфлікти в умовах глобалізації.
108. Співробітництво України з державами Співдружності Націй: проблеми становлення та розвитку.
109. Становлення системи безпеки і співробітництва в Чорноморському регіоні та роль України у цьому процесі.
110. Становлення та розвиток співробітництва України та Південно-Африканської Республіки.
111. Стратегічне партнерство в українсько-польських відносинах.
112. Стратегічне партнерство країн Північної Африки.
113. Стратегічне партнерство у зовнішній політиці України.
114. Суб'єктність міжнародних неурядових організацій у світовій політиці.
115. Східне Середземномор'я в системі регіональних пріоритетів України.
116. «Тайванська проблема» в системі міжнародних відносин Азіатсько-Тихоокеанського регіону.
117. Процес розширення Європейського Союзу на початку ХХІ ст.
118. Трансформація відносин Європейського Союзу та США в постбіполярний період.
119. Трансформація державного суверенітету в умовах глобалізації.
120. Нові незалежні держави Центральної Азії в системі сучасних міжнародних відносин.
121. Трансформація концепції нейтралітету в умовах глобалізації.
122. Трансформація японсько-американського військово-політичного союзу в постбіполярний період.
123. Україна в геополітичних інтересах країн Середнього Сходу: Туреччини, Ірану, Афганістану.
124. Українсько-німецькі відносини.
125. Українсько-турецьке співробітництво як фактор регіональної безпеки.
126. Фактор транснаціональної злочинності в сучасних міжнародних відносинах.
127. Феномен виникнення та проявів тероризму в сучасних умовах.
128. Формування нового світового порядку в умовах глобалізації.
129. Формування та еволюція зовнішньополітичної стратегії України.
130. Формування та здійснення зовнішньої політики України.
131. Центральна та Східна Європа у зовнішній політиці Республіки Польща.

132. Чорноморське регіональне співробітництво як геополітичний чинник міжнародних інтеграційних процесів.

133. Ядерне нерозповсюдження у світовій політиці.

134. Ядерне стримування в політиці США і Росії на сучасному етапі.

ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ ТА СТРУКТУРИ індивідуального навчально-дослідного завдання з дисципліни

Кожна робота повинна містити:

1. Титульна сторінка
2. Зміст
3. Вступ
4. Основна частина
5. Висновки
6. Список використаних джерел (не менше 25)

Загальний обсяг роботи – до 15 сторінок.

Текст контрольної роботи набирається на комп'ютері через 1,5 інтервалу на стандартних аркушах формату А4 (210*297 мм). Поля: з лівого боку — 30 мм, з правого — 15 мм, зверху — 20 мм, знизу — 20 мм. Абзацний відступ повинен бути скрізь однаковий — 1,5 см. Друкування тексту проводиться на одній стороні аркушу. Шрифт — Times New Roman, розмір — 14 пт. Сторінки роботи повинні бути пронумеровані, нумерація наскрізна (номер сторінки – в правому нижньому куті аркуша).

Рекомендована література

Основна література

1. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980 – 2000 роки) : Підручник / Л.Ф. Гайдуков, В.Г. Кремень, Л.В. Губернський та ін. – К.: Либідь, 2001. – 621 с.
2. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945 – 70-ті роки) : Підручник / В.А. Манжола, М.М. Білоусов, Л.Ф. Гайдуков та ін. – К.: Либідь, 2014. – 958 с.
3. Мирова́я политика и международные отношения : Учебное пособие / Под ред. С.А. Ланцова, В.А. Ачкасова. – СПб: Питер, 2005. – 448 с.
4. Системная история международных отношений в двух томах / Под редакцией А.Д. Богатурова. Том второй. События 1945 – 2003 годов. – М.: Культурная революция, 2007. – 720 с.
5. Современные международные отношения : Учебник / Под ред. А.В. Торкунова, А.В. Мальгина. – М. : Аспект Пресс, 2013. – 688 с.
6. Шамраева В.М. Міжнародні відносини та зовнішня політика. Частина І. Історія дипломатії: навчальний посібник / В.М. Шамраєва. – Х.: Фактор, 2012. - 112 с.
7. Шамраєва В.М. Європейський Союз: історичні, правові та інституційні основи : підручник / В.М. Шамраєва. – Х. : Вид-во ХАР РІ НАДУ «Магістр», 2014 – 160 с.

Допоміжна література

8. Бжезинский З. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы.-М., 1999.
9. Дипломатический словарь. В 3-х томах. М., 1986.
10. Камінський А. Вступ до міжнародних відносин: Курс лекцій. – Львів, 1995.
11. Киссинджер Г. Дипломатия. Пер. с англ. В.В.Львова / Послесл. Г.А.Арбатова. – М., 1997.
12. Коппель О.А., Пархомчук О.С. Міжнародні системи. Світова політика.- Київ: ФАДА, ЛТД. – 2001. – 224 с.

Перелік залікових питань

1. Сучасні тенденції міжнародних відносин
2. Поняття “глобальні проблеми сучасності” .
3. Історичні причини виникнення головних проблем сучасного світу.
4. Класифікація глобальних проблем сучасності.
5. Людська діяльність як основа появи загальнопланетарних проблем.
6. Особливості сучасної суспільної свідомості. «Суспільство споживання».
7. Протоглобалізаційні процеси в епоху Давнини, Середніх віків, Нового часу.
8. Сутність сучасної глобалізації.
9. Глобалізація як фактор переростання традиційних міжнародних відносин у світову політику.
10. Проблеми, що породжуються глобалізацією.
11. Антиглобалізм і альтерглобалізм.
12. Конструкції глобального світу.
13. Причини нерівномірності соціально-економічного розвитку країн і регіонів світу.
14. Глобальне протиріччя між багатою Північчю і бідним Півднем.
15. Шляхи подолання економічної відсталості країн. Міжнародний досвід подолання відсталості та бідності.
16. Проблема соціальної нерівності.
17. Бідність як сприятливе середовище формування кримінального свідомості, ідей релігійного фундаменталізму, націоналізму, правого і лівого політичного екстремізму.
18. Проблема голоду.
19. Демографічна проблема.
20. Етнічна міграція.
21. Поширення СПІДу. Діяльність міжнародних організацій у запобіганні виникненню нових епідеміологічних небезпечних хвороб.
21. Військовий фактор у системі міжнародно-політичних відносин на різних етапах історичного розвитку.
22. Значення військової сили у зовнішній політиці сучасних держав.
23. Військовий потенціал провідних країн світу як фактор впливу на систему міжнародних відносин
24. Політика сили. Методи дії військової сили: примус, зміна режиму, знищення.
25. Гонка озброєнь як форма знищення певної частки національного багатства кожної країни.
26. Вплив військово-промислових комплексів на зовнішню політику держав.
27. Актуальні проблеми сучасності в галузі озброєнь.
28. Проблема нерозповсюдження ядерної зброї.
29. Нові види озброєнь і загроза їх застосування.
30. Сутність і типологія міжнародних конфліктів.
31. Умови виникнення, форми прояву та роль міжнародних конфліктів.
32. Зовнішні ознаки конфлікту.
33. Методи врегулювання міжнародних конфліктів.
34. Управління та контроль над міжнародними конфліктами. «Керований хаос».
35. Типи та етапи управління конфліктом.
36. Поняття «кризи» в міжнародних відносинах. Глобальні і регіональні кризові ситуації.
37. Причина виникнення криз та їх типологія.
38. Специфіка сучасних криз і участь світової спільноти в їх врегулюванні.
39. Міжнародний тероризм як соціально-політичне явище.
40. Історичні коріння і форми тероризму.
41. Теорія і практика сучасного екстремізму.
42. Міжнародні терористичні організації. Географія міжнародного тероризму.
43. Джерела фінансування терористичних організацій.
44. Типи і види міжнародного тероризму.
45. Діяльність міжнародних наркокартелів та їх вплив на світову політику.
46. Міжнародне співробітництво в сфері протидії міжнародному тероризму та ідеологічному екстремізму.

47. Історичні форми латентної політики. Таємна дипломатія та розвідка у Давнину, Середні віки та Новий час.
48. Суб'єкти та види сучасної латентної політики.
49. Види діяльності спеціальних служб провідних країн у контексті сучасних міжнародних відносин.
50. «Силові» спецоперації у міжнародних відносинах сучасності.
51. Інформаційні спецоперації та війни у міжнародних відносинах.
52. Конструктивна та деструктивна сторони діяльності спеціальних служб провідних країн світу.
53. Латентна діяльність недержавних транснаціональних структур та її вплив на стан сучасних міжнародних відносин.
54. Інтеграція та дезінтеграція у сучасному світі.
55. Демократизація та авторитаризм.
56. Міжнародні відносини на пострадянському просторі наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.
57. Основні параметри пострадянського простору.
58. СНД: передумови створення, структура, компетенція, функціонування.
59. Євразійське економічне співтовариство. Митний союз.
60. Проблеми безпеки та військово-політична взаємодія пострадянських держав. Організація договору колективної безпеки.
61. Позарегіональні актори на пострадянському просторі (ЄС, США, КНР).
62. Міжнародні відносини в Європі наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.
63. ОБСЄ: місце у європейській системі.
64. ЄС у 2000 – 2018 р.: розширення та трансформація.
65. НАТО в європейській системі міжнародних відносин у 2000 – 2018 рр.
66. Рада Європи: загальна характеристика, еволюція, роль у європейській системі міжнародних відносин.
67. Міжнародні відносини на Близькому та Середньому Сході у 2000 – 2018 рр.
68. Близькосхідний конфлікт на сучасному етапі.
69. Революції в арабських державах 2011 р.
70. Зовнішня політика Туреччини та Ірану: традиційність та нові акценти.
71. Розвиток ситуації в Афганістані на початку ХХІ ст.
72. Міжнародні відносини у Південній Азії на сучасному етапі.
73. Сучасна зовнішня політика Індії та Пакистану.
74. Сучасна зовнішня політика КНР.
75. Міжнародні відносини в АТР на початку ХХІ ст.
76. Корейській півострів наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.
77. Регіональні міжнародні організації АТР.
78. Зовнішня політика Японії на сучасному етапі.
79. АСЕАН: мета, структура, еволюція діяльності.
80. США у сучасній системі міжнародних відносин.
81. Латиноамериканська система міжнародних відносин наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.
82. Міжнародні відносини в Африці наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.
83. Африканська політика провідних західних держав.
84. Політика КНР в Африці на сучасному етапі.
85. Роль міжнародних організацій у сучасній системі міжнародних відносин.
86. Система міжнародних гарантій МАГАТЕ.
87. Зони вільні від ядерної зброї.
88. Режим нерозповсюдження та заборони хімічної зброї.
89. Режим нерозповсюдження та заборони бактеріологічної та токсичної зброї.
90. Міжнародний вимір російсько-американських відносин у сфері ядерної зброї.
91. Збройні конфлікти та миротворчість у сучасній світовій політиці.
92. Втручання у конфлікти із застосуванням зброї та проблема легітимізації такого втручання.
93. Миротворчість в архітектурі європейської та євразійської безпеки.
94. Миротворчі та інші операції НАТО у конфліктних регіонах.

95. Спільні операції НАТО та ЄС у конфліктних регіонах.
96. ООН і проблема вирішення міжнародних конфліктів.
97. Проблеми використання природних ресурсів та збереження оточуючого середовища.
98. Освіта і проблеми міжнародного інтелектуального середовища.
99. Виклики глобальної технологічної революції.
100. Міжнародне право у сучасній системі міжнародних відносин.
101. Співвідношення міжнародного та національного права.
102. «Жорстке» та «м'яке» міжнародне право.
103. Політико-правове середовище попередження та урегулювання міжнародних спорів.
104. Енергетичний вимір сучасних міжнародних відносин.
105. Європейська енергетична хартія.
106. Еволюція енергетичних ринків.
107. Глобалізація екологічних проблем.
108. Багатостороннє екологічне регулювання.
109. Форми, методи, тенденції розвитку сучасної дипломатії.
110. Державні та недержавні актори в дипломатії.
111. Модернізація та розширення функцій дипломатії.
112. Кризова дипломатія.
113. Економічна дипломатія.
114. Форми дипломатичної взаємодії.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Факультет Міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Освітні програми «Міжнародні комунікації», «Міжнародна інформаційна безпека», «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Семестр 1-й
Форма навчання денна
Рівень вищої освіти – другий(магістерський)
Навчальна дисципліна: Актуальні проблеми міжнародних відносин та глобального розвитку

ЗАЛКОВИЙ БІЛЕТ (ЗАВДАННЯ) № 1

1. Економічна криза та міжнародні відносини у 2007 – 2009 рр (10 балів)
2. Формування сучасної системи міжнародної безпеки (20 балів)
3. Кризова дипломатія (10 балів)

Затверджено на засіданні кафедри
міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки
протокол № 1 від “ 27 ” 08 2019 р.

Завідувач кафедри _____ (Л.В. Новікова)
підпис

Екзаменатор _____ (В.П. Солових)
підпис